

- тя в Україні та спричинила значне погіршення ситуації на ринку праці;
- ✦ несприятлива соціально-економічна ситуація у сільській місцевості є фактором відносно великого рівня зайнятості населення похилого віку;
 - ✦ зменшення економічної активності населення західних областей може свідчити про збільшення трудової міграції, тіньової зайнятості в даних регіонах;
 - ✦ низький рівень оплати праці населення є фактором, який перешкоджає якісному розвитку соціально-економічної системи.

Отже, нагальним питанням для України є формування ефективного соціально-економічного механізму регулювання ринку праці з метою сприяння продуктивної зайнятості населення та збільшення його реальних доходів. У результаті це дозволить підвищити рівень життя населення, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності як окремих виробництв, галузей, так і країни в цілому. Не менш важливим питанням у цій сфері є формування існуючої сфери освіти, яка має забезпечувати підготовку фахівців, яких потребує ринок праці та рівень кваліфікації яких відповідатиме сучасним вимогам.

З метою удосконалення існуючої державної соціально-економічної політики України, пов'язаною із підвищенням життєвого рівня населення та покращенням ситуації в економічній сфері, вбачається за доцільне проводити подальші дослідження у напрямку розробки соціально-економічного механізму регулювання ринку праці, що дасть змогу підвищити економічну активність населення, збільшити рівень зайнятості, стабілізувати економічне життя суспільства в цілому. ■

ЛИТЕРАТУРА

1. Левчук Г. В. Сучасні проблеми, тенденції та аналіз безробіття населення в Україні / Г. В. Левчук // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 3(7). – С. 74 – 79.
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Статистичний збірник «Регіони України». Частина I / За редакцією О. Г. Осауленка. – Київ : Державна служба статистики України, 2011. – 358 с.
4. Розподіл кількості працівників за розмірами заробітної плати, нарахованої за червень 2012 року. Експрес-випуск Державної служби статистики України № 09/3-29/219 від 17.08.2012 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 331.5:332.13

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО РИНКУ ПРАЦІ

ДРУЖИНІНА В. В.

УДК 331.5:332.13

Дружиніна В. В. Територіальні особливості функціонування місцевого ринку праці

У статті обґрунтовано, що функціонування місцевого ринку праці здійснюється на основі територіального розподілу праці, основна особливість якого обумовлена чинниками внутрішнього і зовнішнього характеру. Запропонована модель територіальної системи місцевого ринку праці, функціонування якого залежить від суспільно-територіальних систем.

Ключові слова: система, територіальний розподіл праці, місцевий ринок праці, суспільний розподіл праці.

Рис.: 1. **Бібл.:** 4.

Дружиніна Вікторія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: drughinina@mail.ru

УДК 331.5:332.13

Дружиніна В. В. Территориальные особенности функционирования местного рынка труда

В статье обосновано, что функционирование местного рынка труда осуществляется на основе территориального разделения труда, основная особенность которого обусловлена факторами внутреннего и внешнего характера. Предложена модель территориальной системы местного рынка труда, функционирование которого зависит от общественно-территориальных систем.

Ключевые слова: система, территориальное разделение труда, местный рынок труда, общественное разделение труд.

Рис.: 1. **Библ.:** 4.

Дружиніна Вікторія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Первомайська, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: drughinina@mail.ru

UDC 331.5:332.13

Druzhinina V. V. The Territorial Peculiarities of Local Labour Market Functioning

In the article it has been grounded that the local labour market functioning is carried out on the basis of territorial division of labour, the basic feature of which is caused by the factors of internal and external character. The model of the territorial system of local labour market has been suggested, the functioning of which depends on the publicly-territorial systems.

Key words: system, territorial division of labor, local labour market, public division of labor

Pic.: 1. **Bibl.:** 4.

Druzhinina Viktoriya V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Management, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University (vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: drughinina@mail.ru

Ринок праці, що формується в Україні, має як галузевий, так і територіальний аспекти. Галузевий аспект ринку праці представлений попитом і пропозицією на конкретні професійні навички й уміння. При цьому галузевий аспект ринку праці повинен відповідати: з одного боку, структурі господарства, що формується через попит на конкретні професії, а з другого боку, вже існуючій системі професійної підготовки кадрів і професійній структурі економічно активного населення, що склалася. На етапі структурної перебудови економіки, яку переживає сучасне українське суспільство, така відповідність професійної структури попиту і пропозиції праці встановлюється достатньо складно, оскільки спеціалізація господарства, а отже, і попит на професійну працю визначається перманентно, тобто безперервно в процесі вельми суперечливої інтеграції України в світову економіку.

Територіальний аспект формування ринку праці в Україні представлений міжнародним, національним (в межах держави), регіональним і локальним рівнями. На сучасному етапі структурної перебудови економіки домінує локальний (місцевий) рівень формування ринку праці. Це пов'язано з низькою територіальною мобільністю населення, низьким рівнем життя основної його частини, високою вартістю транспортних витрат, відсутністю розвиненого ринку житла. У цих умовах надзвичайно важко збалансувати попит і пропозицію на робочу силу в межах конкретних локалітетів, що приводить до достатньо різких відмінностей в рівні безробіття.

Різка загострення ситуації на місцевому ринку праці, яка склалася під впливом фінансової кризи 2008 – 2009 рр., ставить принципово нові задачі перед службою зайнятості населення і диктує необхідність розробки ефективної моделі територіальної системи місцевого ринку праці, що відображає як загальні характеристики, так і особливості функціонування місцевого ринку праці, становить основу оптимізації використання трудових ресурсів.

Аналіз публікацій зарубіжних учених з питань територіальної організації ринку праці Алаєва Е. Б., Паламарчука М. М., Тимоша І. М., вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з економіки праці та трудових ресурсів Колота А. М., Котляра А. Е., Лібанової Е. М. свідчить про те, що досить проблемними залишаються питання географічного дослідження праці, оскільки трудова діяльність людей визначає територіальну організацію як виробництва, так і розподілу населення.

Метою статті є обґрунтування територіальних особливостей функціонування місцевого ринку праці.

Необхідно зазначити, що найважливішою умовою виникнення місцевого ринку праці виступає суспільний розподіл праці. Згідно із сучасним підходом, суспільний розподіл праці – це природно історичний процес, з одного боку, якісної диференціації, відособлення різних видів праці, що складаються в ході історичної еволюції суспільства (спеціалізація), і, з іншого (боку) – система відносин доповнення і співіснування різних проявів трудової діяльності (кооперація) [1].

Таким чином, розподіл праці забезпечує потребу в обміні. Різновидом суспільного розподілу праці є суспільний територіальний розподіл праці (ОТРП), який

здійснюється між відособленими будь-якими територіями: між регіонами певної країни (міжрегіональний розподіл праці); між державами і їх групами, у т. ч. регіональними інтеграційними угрупованнями (міжнародний розподіл праці – МРП); між фірмами (міжфірмовий розподіл праці – МФРП); між міжнародними консорціумами з участю державних інститутів (міжнародний технологічний розподіл праці – МТРП); між територіально роз'єднаними та такими, що знаходяться в різних пунктах або місцевостях ланками ланцюга, що забезпечує виробництво і збут кінцевої продукції (міжланковий розподіл праці). Перераховані форми ОТРП не роз'єднані і, отже, накладаються один на одного.

Системоутворюючим видом ринку є місцевий ринок праці, що має свій певний економічний потенціал – чисельність населення, чисельність трудових ресурсів, кількість робочих місць і т. д. На рис. 1 зображена модель територіальної системи місцевого ринку праці.

Ядром місцевого ринку праці є сукупність населення: з одного боку – продавці праці (О), з другого боку – покупці цієї праці – сукупність установ, підприємств, організацій – (С). Для формування місцевого ринку праці необхідна умова наявності конкуренції, що і сприяє його прогресивному функціонуванню.

Якщо об'єктом конкуренції вважати здібності, знання продавця, а суб'єктами – покупців даної праці, то конкуренцію можна представити у вигляді промислової моделі в підсистемах формування місцевого ринку праці (P_1), розподілу (P_2), управління виробництвом і використання робочої сили (P_3). У моделі зазначені зони, які виконують роль відбіркових рівнів. До таких зон відносять тотальну зону (\odot), сильну (\odot), середню (\odot) та слабку.

Зона тотальної конкуренції досягнута тільки за умови, коли здібності, знання продавця праці повністю задовольняють потреби суб'єктів (працівників) і навпаки, коли матеріальна винагорода, умови праці, графік роботи повністю задовольняє потреби працівника. Конкуренція сприяє тому, щоб працівники постійно удосконалювали свої здібності до праці через знання, підвищення рівня кваліфікації.

Це підвищує конкурентоспроможність деяких працівників, відповідно підвищується і продуктивність праці. Конкуруючи між собою для придбання високоякісної робочої сили, приватні і державні працедавці одночасно виступають як єдина зацікавлена сторона в підготовці і розвитку потрібної для міста робочої сили.

Динамічні зміни соціально-економічних відносин, розвиток конкурентних переваг у сучасній світовій економіці вимагають серйозної модернізації освіти, впровадження інноваційних технологій, перетворення освіти в гнучку систему, що здатна розвиватись самостійно та адекватно відповідає на виклики часу і запити суспільства, що змінюються. Освіта повинна стати тією рушійною силою, яка здатна істотно підвищити якість життя громадян.

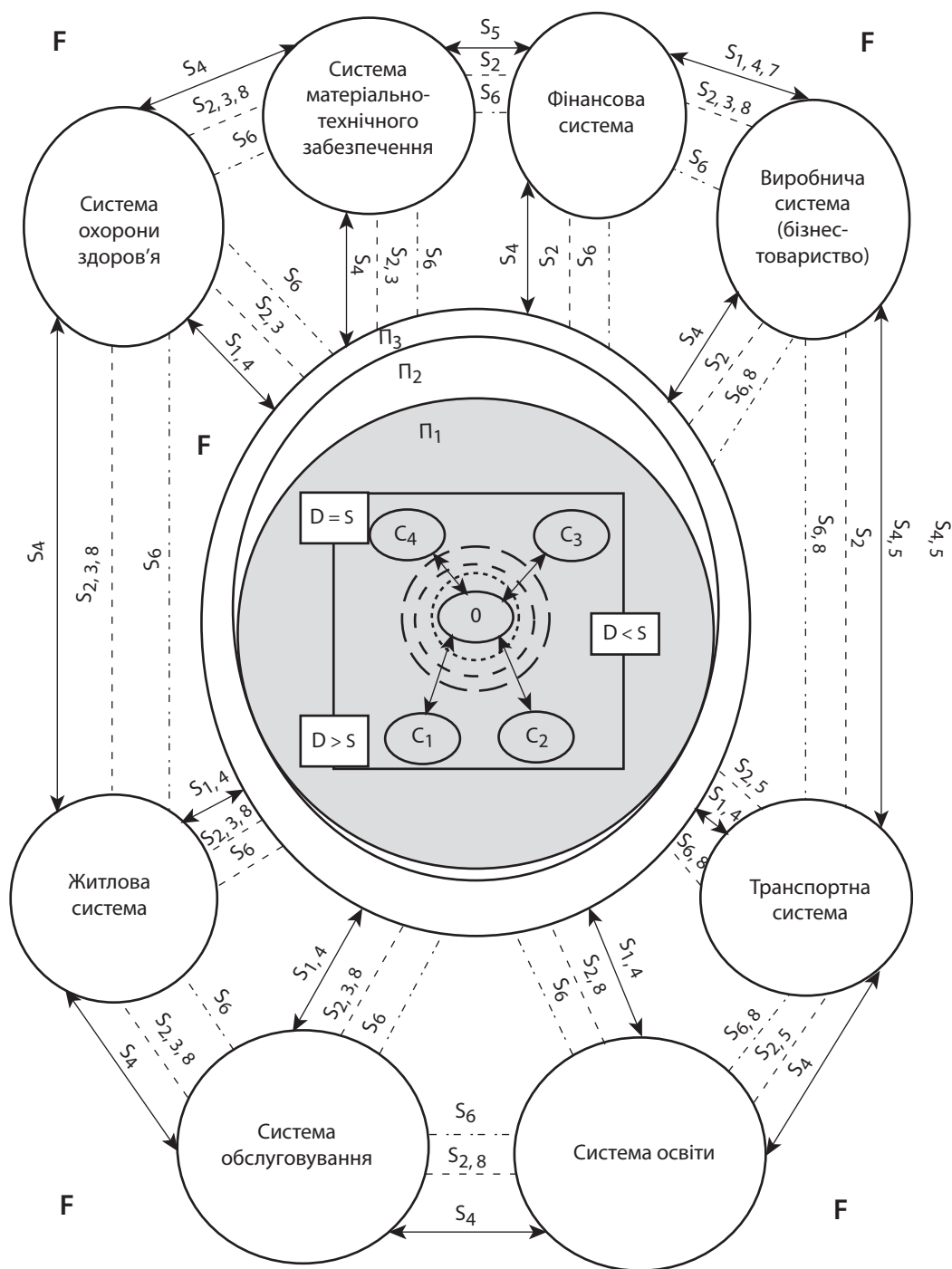

Рис. 1. Модель територіальної системи місцевого ринку праці

У сучасному постіндустріальному інформаційному суспільстві як головні чинники розвитку виробництва виступають конкурентоспроможність промисловості, економічна доцільність, темпи інновацій в технологіях [2, с. 72]. Це, у свою чергу, все більшою мірою залежить від стану знань і інтелектуальних здібностей кадрів, які вони отримують в учбових закладах. Проте, у системі освіти залишаються серйозні проблеми. Наприклад, доступність освіти тягне за собою зниження її якості, збільшення її фінансування також не приводить до зростання якості через відсутність цільових установок і науково-обґрунтованих базових нормативів

витрат. Причини виникнення проблем в системі освіти пов'язані з тим, що на ринок праці випускаються фахівці, які не мають попиту, а це, в свою чергу, об'єднується з дефіцитом працівників багатьох професій і спеціальностей, що приводить до професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці.

Ця проблема також нерозривно пов'язана з основними проблемами відтворення трудових ресурсів, а саме: у державі спостерігається загальна демографічна криза, неузгодженість міграційної політики, інертність системи освіти, зайва «популярність» вищої освіти.

Усе це, у свою чергу, впливає на встановлення відповідності між пропозицією (S) і попитом (D) кваліфікованої робочої сили в рамках таких сегментів, як ринок підлеглих і незалежних первинних робочих місць і ринок вторинних робочих місць. У результаті одержуємо збалансований місцевий ринок праці ($D = S$), трудодефіцитний ($D > S$), праценадлишковий ($D < S$).

На формування територіальної системи місцевого ринку праці впливають інші види суспільно-територіальних систем, в даному випадку, це системи: освіти, транспорту, матеріально-технічного забезпечення, виробництва, обслуговування, фінансування, охорони здоров'я, житла. По відношенню до територіальної системи місцевого ринку праці вони є формуючими системами.

Окремі елементи системи об'єднуються в систему на підставі функціональних зв'язків між ними. За допомогою цих зв'язків взаємодіють один з одним самі системи і виділені з них підсистеми. У процесі функціонування суспільно-територіальних систем формується до 30 видів функціональних зв'язків [3]. У межах територіальної системи місцевого ринку праці, як різновиди суспільно-територіальної системи, можна виділити до восьми видів функціональних зв'язків:

S_1 – селітебні зв'язки. Вони виникають між населеними пунктами (у нашому випадку – окремими районами міста або складовими міської агломерації, регіонами і реалізуються у формі міграції різних видів, службових поїздок на конкретний термін (відрадження, стажування і навчання, сезонні роботи), періодичні поїздки до родичів або знайомих;

S_2 – зв'язки з використання інфраструктури, які обумовлені сумісним використанням різноманітних комунікаційних мереж;

S_3 – зв'язки забезпечення матеріальних умов життя трудящих (задоволення потреб населення в їжі, одязі, житлі), здійснюються опосередковано – через установи сфери обслуговування;

S_4 – трудові зв'язки, які виникають між селітебними елементами і місцями застосування праці;

S_5 – зв'язки забезпечення умов функціонування. Такі зв'язки передбачають поставки допоміжних матеріалів, тари, здійснення ремонту тощо. Цю функцію виконують транспортні підприємства;

S_6 – якісні зв'язки. Вони забезпечують впровадження досягнень науково-технічного прогресу і ефективне управління, у тому числі підготовку та підвищення кваліфікація кадрів;

S_7 – зв'язки послідовних стадій технологічного процесу;

S_8 – виробничі зв'язки [3].

Виділені нами функціональні зв'язки підрозділяються на:

прямі (\rightarrow);

непрямі ($-\dots-$);

сінергічні ($-\dots-$).

Прямі зв'язки виникають між елементами системи або між системами у разі безпосереднього впливу об'єктів один на одного. Очевидно, що до них відносяться такі зв'язки як S_1, S_4, S_5, S_7 .

При непрямих зв'язках взаємодіючі елементи і компоненти безпосередньо не контактують, але вони пов'язані з об'єктом, який впливає на функціонування кожного з них. Таким об'єктом може бути, наприклад, сукупність однакових ресурсів, елементи інфраструктури та ін. До цих видів зв'язків відносяться зв'язки S_2, S_3, S_8 .

Сінергічні зв'язки – це зв'язки, які при сумісній взаємодії елементів системи або декількох систем створюють ефект, який не може бути досягнутий у разі їх незалежного функціонування [3]. Серед виділених в нашій системі функціональних зв'язків такими є S_6 .

Крім зміни елементів і зв'язків між ними, територіальна система місцевого ринку праці володіє певними властивостями: цілісністю (наявність єдності цілей та виконуваних функцій), автономністю (прагнення до внутрішньої впорядкованості і самостійності у функціонуванні), стійкістю (збереження або заповнення окремих елементів системи) [4].

Таким чином, функціонування місцевого ринку праці здійснюється завдяки поєднанню територіального та галузевого розподілу праці. Основна особливість територіального розподілу праці обумовлена факторами внутрішнього та зовнішнього характеру. При цьому найвпливовішими факторами виступають галузеві співвідношення в оплаті праці, пропорції між доходами працівників, зайнятих у різних секторах економіки, рівень забезпечення робочою силою певної галузі, рівень інвестиційної активності суб'єктів господарювання та інвестиційні можливості відтворення робочих місць у різних галузях тощо. Місцевий ринок праці розглядається як територіальна система, яка є відкритою системою, що має інтенсивні зв'язки із середовищем, з іншими системами. Ресурсом для даної системи є трудові ресурси в певному соціально-демографічному ракурсі та працедавці, як результат галузевого або секторного ракурсу господарського комплексу території. Продуктом, який виробляється даною системою, є оптимальна зайнятість населення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Зырьянов В. В.** Общественное разделение труда и пространственное устройство общества / В. В. Зырьянов, Г. Т. Самарский // Ломоносовские чтения. – [Электронный ресурс]. – 2003. – URL: Режим доступа: <http://lib.socio.msu.ru//library?e=d-000-00---0lomon--00-0-0-0prompt-10---4-----0-11--1-ru-50---20-help---00031-001-1-0windowsZz-1251-00&l=CL1&d=HASHf7d9b1619274e7fa4af6bf.10&x=1>

2. **Загорянская Е. Л.** Strategie zvýšení konkurenceschopnosti strojirenských podniku v podmínkách. Udržitelný rozvoj v podmínkách ekonomické krize / Е. Л. Загорянская. – České Budějovice. 2011 – S. 70 – 77.

3. **Паламарчук М. М.** Економічна і соціальна географія України з основами теорії: посібник / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К.: Знання, 1998. – 416 с.

4. **Алаев Э. Б.** Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.